

Educar en la diversitat

Un projecte social i cultural

“Programa diversitat i educació comprensiva”. ICE de la UAB. Bellaterra, febrer de 1993

Resum

Principis del desenvolupament curricular:

1. Reconstrucció del pensament i experiències de l'alumnat.
2. Participació de l'alumnat en la concreció dels objectius i continguts d'aprenentatge.
3. Autonomia i autoregulació del seu propi procés d'aprenentatge. El professorat no pot regular tota la diversitat d'estils i processos d'aprenentatge que es donen a l'aula.
4. Cooperació / interacció. L'aprenentatge és personal, però el procés és social, fruit de la comunicació de la interacció. Compartir les diferències i les desigualtats presents en els grups heterogenis afavoreix l'aprenentatge de tots si s'organitza correctament la gestió de l'aula.
5. Diferenciació d'objectius, continguts i mètodes segons les diferències individuals i/o col·lectives.

Els punts 1 a 4 es basa en el concepte d'educació comprensiva; el punt 5, en el de l'atenció diferenciada.

Estratègies i instruments per a un desenvolupament curricular adaptat a la diversitat

Aspectes:

1. Els **objectius** han de ser explicitats pel professorat i compartits per l'alumnat en iniciar-se una seqüència d'aprenentatge. L'assoliment dels objectius prefixat és un criteri per a l'avaluació, però no ha de ser l'únic criteri. Aquest s'ha de contrastar amb el seu punt de partida, amb el procés que cadascú ha seguit i amb l'avaluació de la programació feta pel professorat.
2. **Continguts**. Totes les parts han d'estar relacionades lògicament; les relacions han de ser clares i explícites per evitar passar d'un contingut a l'altre sense que l'alumne hi trobi el fil conductor.
3. **Claredat** significa també precisar quins són els continguts nuclears i fonamentals de la unitat.
4. El professorat hauria de poder representar gràficament l'articulació que s'estableix entre els continguts per mitjà de **mapes conceptuals** o d'altres diagrames.
5. Els continguts han d'estar d'alguna manera relacionats amb el **context social i cultural** de l'alumnat.
6. Han de ser motivadors. La **motivació** ha de ser **interna**: es pot aconseguir per la participació de l'alumnat en la concreció dels continguts (tria de contextos o casos d'aplicació, de manera que grups d'alumnes desenvolupin diferents concrecions, exemples o aplicacions dels continguts nuclears comuns) i per la presentació dels

continguts organitzats al voltant de la realització d'un projecte, la resolució d'un problema, la recerca d'una alternativa (orientació globalitzadora).

Organització de les activitats:

Les fases d'elaboració didàctica i l'avaluació

1. Fase inicial. Les primeres activitats haurien de fer explícites les idees, coneixements i experiències prèvies de l'alumnat respecte dels continguts centrals de la unitat de programació que s'inicia. Emergeix així la diversitat de pensaments, coneixements previs i estils d'aprenentatge. Els instruments que podem emprar són: activitats, qüestionaris, enquestes, debats, entrevistes, mapes conceptuals, gràfics... treballats individualment i contrastats en petits grups i en el grup classe.
2. Presentació dels objectius i continguts de la unitat. S'han de facilitar els continguts conceptual i procedimentals clau, i també els materials didàctics adients perquè l'alumnat pugui avançar més autònomament en les fases posteriors.
3. Desenvolupament.
 - 3.1. El professorat ha de procurar gestionar la diversitat de ritmes i estils d'aprenentatge per mitjà dels instruments d'avaluació formativa (graelles d'observació, diaris d'aula, qüestionaris, entrevistes, consultes...)
 - 3.2. L'alumne ha d'autogestiuonar al màxim el seu propi procés per mitjà dels instrument d'avaluació formadora (graelles d'autoavaluació i de coavaluació, guies d'estudi, memòries...)
 - 3.3. Al final de cada seqüència (5 a 7 hores) s'ha de fer la síntesi del que s'ha après, contrastar-lo amb les idees de la fase inicial i realitzar, si escau, activitats de regulació i d'autoregulació de les dificultats col·lectives i individuals detectades.
4. Síntesi i recapitulació

Estratègies i instruments didàctics adreçats al grup heterogeni en les diferents fases de l'elaboració

Els dos camps més rellevants són:

1. **Diversificació de les relacions de comunicació.**
 - 1.1. Activitats d'interacció social
 - 1.1.1. Treball en grups cooperatius
 - 1.1.2. Alternança de la dinàmica en el grup classe entre diferents agrupaments
 - 1.1.3. Treball autònom de l'alumne
 - 1.2. Ús de diferents llenguatges i suports de comunicació
 - 1.2.1. Alternança de llenguatges: literari, icònic, expressiu, gestual
 - 1.2.2. Alternança de suports: audiovisual, informàtic, gràfic, oral, escrit
 - 1.2.3. Simultaneïtat de diferents llenguatges i/o suports per comunicar el mateix missatge

2. **Adopció d'estratègies globalitzadores i participatives.** Les estratègies d'aprenentatge articulades principalment per una macro activitat que té sentit i és motivadora en ella mateixa, que pot ser diferent per a diferents grups d'alumnes, que permet un ús flexible de l'espai de treball i del temps de realització (ritme) i la participació de l'alumnat en fer-ne la concreció i gestió, són les estratègies adients per a la pedagogia de la diversitat.
 - 2.1. Estratègies de projecte i de recerca
 - 2.1.1. Realització d'un projecte o construcció d'un objecte: Organització d'un viatge, programa radiofònic, vacances, maqueta, elaboració del pa, concert, conreu de plantes, intercanvi escolar, creació d'una empresa...
 - 2.1.2. Resolució d'un problema o d'una hipòtesi: Per què plou? Per què els països amb menys recursos tenen més natalitat? Baixen els preus a les rebaixes? El menjar que més t'agrada és el més bo?...
 - 2.1.3. Recerca d'una alternativa: La contaminació de la platja, la drogadicció juvenil, els accidents de circulació, el colesterol, la pobresa de vocabulari o les incorreccions del llenguatge oral.
 - 2.2. Estratègies de contracte. El contracte consisteix a "pactar" explícitament i detalladament amb l'alumnat (individualment, en petits grups o amb el grup classe, segons els casos) un itinerari d'aprenentatge. L'essència del contracte és l'acord i el compromís clarament i lliurement establerts entre alumnat i professorat.

Estratègies i instruments de diferenciació adreçats a l'alumnat amb necessitats específiques

1. **En el context del grup classe heterogeni**
 - 1.1. Activitats d'ajut cooperatiu. En acabar una seqüència d'aprenentatge es fa una activitat d'avaluació recíproca entre els alumnes, els quals comenten, corregeixen i completen les elaboracions respectives. El professor analitza les produccions de l'alumnat i es fa una activitat en grup cooperatiu per ajudar l'alumne amb dificultats a reelaborar les seves visions parcials o errors.
 - 1.2. Suport interactiu del professorat a l'aula
 - 1.3. Material auxiliar de suport
 - 1.4. Activitat complementària personalitzada de suport
 - 1.5. Activitat integrada en la seqüència didàctica següent
 - 1.6. Suport ocasional individualitzat en hores de consulta
2. **En agrupaments ocasionals d'alumnes segons necessitats específiques (grups homogenis)**
 - 2.1. Suport ocasional en petits grups. Per a alumnes que han presentat dificultats
 - 2.1.1. en una part del currículum (hores, setmanes)
 - 2.1.2. en procediments i habilitats lingüístiques
 - 2.1.3. en tècniques i organització del treball i de l'estudi (unes setmanes, un trimestre)

- 2.2. Canvis globals en el currículum. Els canvis impliquen un “contracte” clar, explícit i negociat amb l’alumnat i els pares.
 - 2.2.1. Supressió d’alguna àrea curricular i increment dels objectius, continguts i horaris de les àrees que són més properes als interessos i motivacions de l’alumnat. O increment de la banda opcional del currículum.
 - 2.2.2. Reducció del currículum acadèmic i introducció d’aprenentatges professionals - ocupacionals en una part de l’horari.
- 2.3. Realització d’un any complementari al final de l’ESO (poc efectiu si és l’últim)
- 2.4. Tutoria de la transició al món laboral abans d’acabar l’ESO
 - 2.4.1. Facilitar l’adquisició de competències i coneixements específics relatius al món laboral per mitjà de les matèries optatives que cursa l’alumnat ordinari
 - 2.4.2. Tutorar l’accés a les ofertes de formació per a l’ocupació externes a l’Institut o articular projectes de transició per a l’alumnat de la zona amb Ajuntament, INEM...